

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים ... גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן.....1
- ב. זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו.....2
- ג. בכסף ... אף ע"י עצמו.....2
- ד. בשטר ... גיטו וידו באין כאחד ... אף ע"י אחרים דזכות הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות.....3
- ה. כהני שלוחי דרחמנא ניהו.....4
- ו. נראין הדברים שהעבד מקבל גיטו של חבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו 5
- ז. אין קנין לעבד בלא רבו.....6
- ח. ואין קנין לאשה בלא בעלה.....6
- ט. דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שאין לרביך רשות בו ... דקני עבד וקני רביה ... דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שתצא בו לחירות... לדידיה נמי הא לא קא מקני ליה 9

דף כג.

א. גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים ... גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן

כבר התבאר במסכת גיטין דף לט. שגר שמת¹ ואין לו יורשין, דקי"ל כל הקודם בנכסיו זוכה בהן, והיו בהן עבדים גדולים, הם זכו בעצמן, והרי הם בני חורין גמורים ומותרים בישראלית, ואף על גב שאין כאן מי שיתן להם גט שיחרור².

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד רסז סה חו"מ ערה כט

² ואף על גב דגבי המפקיר עבדו אמרינן שצריך גט שיחרור, עבד של ישראל שאני, שהרי יש לו יורשים ואף על גב שהפקירו פש לו איסורא גביה ואותו האיסור הוא מוריש לבניו לפיכך צריך גט שיחרור מן היורשים, אבל גר שאין לו יורשין אין מי שיורש האיסור, אלא הוא עצמו זוכה גם באיסור ויוצא במיתת הגר לחירות גמור אפילו בלא גט שיחרור. לבוש יו"ד שם

הלכות הדף היומי

מסכת גידושין

ואם הניח עבדים קטנים אין להם יד לזכות בעצמם וכל הקודם בהם זכה כמו בשאר נכסיו. ואם לא זכה בהם שום אדם עד שיגדלו, יש אומרים³ שאין להם תקנה בבת חורין, מפני שבשעת מיתת הגר לא פקע איסור העבדות מהם שהרי כל הקודם זכה בהן, כשגדלו אף על גב שמבחינה ממונית פקע מהם שהם זוכין בעצמן כשיגדלו, איסור לא פקע מהם⁴. ויש חולקין⁵ ואומרים כיון שבשעה שגדל יש לו יד לזכות בעצמו בממונא, זוכה בעצמו גם באיסורו ומותר בבת חורין.

ב. זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו

כבר התבאר במסכת גיטין דף יא: שהמזכה לחבירו⁶ מתנה על ידי אחר, כיון שהחזיק הזוכה בנכסים או בקרקע או שהגיע השטר לידו זכה המקבל, שזכין לאדם שלא בפניו ואין הנותן יכול לחזור בו, ויד המקבל על העליונה אם רוצה מקבל ואם אינו רוצה משום שלא נח לו במתנות⁷, דכתיב (משלי טו פסוק כז) וְשׁוֹנֵא מִתְּנַת יְחִיָּה, אינו מקבל, שאין זכין לו בעל כרחו.

במה דברים אמורים דמזכה על ידי אחר זכה המקבל, כשאמר לחבירו זכה במתנה זו לפלוני, אבל אם אמר לו הולך מנה זה לפלוני שאני נותנו לו, לא הוי כזכי ויכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע ליד המקבל⁸.

ג. בכסף ... אף ע"י עצמו

העבד קונה⁹ עצמו בכסף, כמבואר לעיל דף כב: כיצד, בין על ידי אחרים כגון שנתן אחד מעות לרבו ואמר לו על מנת שיצא בהם עבדך לחירות, כיון שקבל הרב הכסף או השוה כסף יצא העבד לחירות ואין צריך דעת העבד,

³ רמ"א יו"ד שם

⁴ לבוש שם וט"ז לה ש"ך פב

⁵ ב"י שם

⁶ שו"ע ונו"כ חו"מ רמנ א

⁷ או כגון שיש בהמתנה עבדים והיה צריך לפרנסן. סמ"ע שם ב

⁸ מיהו אם חוזר בו אם המקבל הוא עשיר יש בו משום מחוסרי אמנה, ואם המקבל עני עיי"ש בשו"ע ונו"כ

⁹ שו"ע ונו"כ יו"ד שם כו

הלכות הדף היומי

מסכת גידושין

ואפילו מוחה העבד¹⁰ לא משגיחין ביה, דכשם שקונהו בכסף בעל כרחו כן מקנהו בכסף בעל כרחו¹¹.

והוא הדין אם נתן אחד מעות לעבד ואמר על מנת שתצא בהם לחירות¹², וכן הוא הדין במלוה מעות לעבד על מנת שיצא בהם לחירות¹³, אם רצה האדון לקבל המעות מיד העבד יצא העבד לחירות, ואם לא רצה לא קנה גם העבד את המעות, שהרי זה לא נתנם לו אלא על מנת שיצא בהם לחירות, וכיון שאין האדון רוצה המעות חוזרים.

יש אומרים¹⁴ שאף קונה עצמו בחליפין, כגון שנתן לו אחד כלי על מנת לצאת בו לחירות, ועשה באותו כלי חליפין לאדונו יצא לחירות.

ד. בשטר ... גיטו וידו באין כאחד ... אף ע"י אחרים דזכות הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות

כבר התבאר לעיל כב: ובמסכת גיטין דף עז: שעבד כנעני קונה¹⁵ עצמו בשטר¹⁶. כיצד, כותב לו על הנייר או על החרס הרי אתה בן חורין, הרי אתה לעצמך, או אין לי עסק בך, כל אחת מן הלשונות הללו איזה מהם שירצה ומוסרו לידו ויוצא בו לחירות.

ואף על גב שאין קנין לעבד בלא רבו, קי"ל דגיטו וידו באין כאחד.

¹⁰ טור ושאר פוסקים והר"ן כתב שדעת הרי"ף והרמב"ם דוקא שלא מדעתו אבל בע"כ לא. ש"ך שם מג
¹¹ וא"ל הא אין חבין לאדם שלא מדעתו שאני הכא דקבלת רבו את הכסף גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים חבין לו אלא קבלת רב והרב אין נעשה אלא מקבל הכסף לצורך עצמו הכי אמרינן בגמרא. ט"ז שם יב

¹² ואם לא אמר כן קנה האדון המלוה, שהרי הוא קונה גוף ופירות, ועיין רדב"ז סימן נ"א [ח"ד סימן אלף קכ] שכתב דמהני גלוי דעת בכיוצא בזה. ערך לחם למהריק"ש שם
¹³ ערך לחם למהריק"ש שם

¹⁴ והתוס' והרשב"א כתבו בשם ר"ח והרמב"ם שאינו נקנה בחליפין אלא בתורת דמים וכן כתב הטור בשם הרמ"ה וז"ל דחליפין לא מהני אלא לאפקועי שעבודא אבל לא לאפקועי איסורא ודוקא דלית ביה ש"פ אבל אי אית ביה ש"פ מהני אף לאפקועי איסורא וה"מ בחליפין הניתנים בתורת דמים אבל בסתם חליפין מספקא לן אי כשוה כסף דמי ומהני לאפקועי איסורא דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה או לא כשוה כסף דמי מידי דהוה אקידושי אשה דמהני בה כסף ושוה כסף ולא מהני חליפין ע"מ להחזיר, אף על גב דאית בה שוה כסף ה"ה נמי הכא ואי סבירא לן דלאו כשוה כסף דמי ולא מהני אלא לאפקועי שעבודא עבדינן לחומרא דאיסורא הוא ודינא הוא דכפינן ליה לאדון או ליורשיו אם מת הוא למיכתב נט שחרור מידי דהוה אמפקיר עבדו עכ"ל.

ש"ך שם מד

¹⁵ שו"ע ונו"כ יו"ד רסז מא

¹⁶ דילפינן לה לה מאשה.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וכן התבאר שם יא: שהאומר לאחר¹⁷ זכה בגט שחרור זה לעבדי, יצא לחירות מיד שזכה בו השליח¹⁸, אף על פי שלא הגיע הגט ליד העבד, דגט שחרור זכות הוא לעבד שמתירו בבת חורין וזכין לאדם שלא בפניו¹⁹.

ודוקא כשכותב לו הלשונות הללו בשטר ומזכהו לו, משתחרר כמו באשה, אבל אם אמר לו אחת מן הלשונות הללו בעל פה אינו כלום.

ואם אמר תן גט זה לעבדי, אינו זוכה, ולא יצא לחירות עד שיגיע הגט לידו²⁰. כמו שהתבאר שם דף ט: וי"א²¹ דאם נתן הגט ליד השליח ואמר תן לעבדי גט זה, הוי כאילו אמר לו זכה לו.

דף כג:

ה. כהני שלוחי דרחמנא נינהו

הכהנים²² שלוחי שמים הם, ואינם שלוחי בעל הקרבן.

¹⁷ שו"ע ונו"כ יו"ד רסו עו

¹⁸ נראה ברור דהזכיה בזה היא כשהוא גובה את הגט כדין הגבהה שהוא קונה בכל דוכתי ואין צריך כאן שימסור מיד ליד דוקא וכך הוא מבואר בטור לדעת ר"ת שמסיים באומר תנו ולא מסרו מיד ליד השליח לא הוה באומר זכה בגט זה לעבדי כיון שלא מסרו ביד השליח משמע דבאומר זכו א"צ מסירה לשליח אלא תכף שהגביה בשבילו או שהוא כבר בידו מהני ויוצא לחירות תכף אלא דבאומר תן לא מהני אלא במוסר מידו לידו וכ"כ להדיא בח"מ סי' קכ"ה בשם הרמ"ה במסקנא באומר זכה דקנה אפילו שלא בפני הנותן ושלא בפני המשלח וכ"פ שם בשלחן ערוך. ט"ז שם מר

¹⁹ וכיון דזכין לאדם שלא בפניו לפיכך אם מוחה העבד ביד חבריו מלקבלו לא יצא לחירות, דהא אנו רואין דלא ניחא ליה ואין חבין לו בעל כרחו, ולא דמי לכסף, דהתם הבעל נוסלו בעל כרחו ושחררו כמו שקונהו בעל כרחו, והכא צריך העבד ליזכות בשטר כמו באשה, ולפיכך כשמוסרו הבעל לידו של העבד משתחרר בעל כרחו כמו באשה. לבוש שם וכן בתי' בתרא בש"ך שם נד ועיי"ש בנו"כ שבו"ע

²⁰ ומכל מקום אפילו קודם שהגיע ליד העבד מיד שיצא הגט מתחת רשות הרב זכה העבד בעצמו לענין זה שאינו יכול לחזור בו דתן הוה כזכי לענין דבר זה דלא יחזור בו זהו דברי הרמב"ם וכ"כ בחושן משפט סימן קכ"ה משמו דאפילו במתנה הוה תן כזכי. ט"ז שם מה

²¹ רמ"א שם הוא דעת רבינו תם בטור דס"ל בח"מ סי' קכ"ה דבמתנה לא הוה תן כזכי אלא כהולך ולא קנה מכל מקום כאן קנה במוסר לידו דאז הוה כזכי דמהני אפילו בלא מוסר כן מהני אומר תן במוסר והטעם דשחרור הוה כמו פרעו הוב דאי לאו דעביד ליה טיבותא לא שחררו אף ע"ג דנבי מתנה נמי אמרינן בפרק הנזקין דאי לאו דעביד ליה טובה לא יהיב ליה מתנה מ"מ מצינו ג"כ לפעמים שאדם נותן מתנה לאוהבו בחנם.

כ"כ הרא"ש ספ"ק דגיטין. ט"ז שם מו

²² רמב"ם הלכות נדרים פרק ו הלכה ה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ומטעם זה התבאר במסכת נדרים דף לה: שראובן שנאסרה עליו הנזירות שמעון בין בנדר בין בשבועה אם היה שמעון²³ כהן הרי הוא מותר להקריב קרבנות ראובן, שהכהנים שלוחי שמים הם ואינם שלוחי בעל הקרבן.

וכבר התבאר במסכת יומא דף יט. שכשהשיעו הכהן הגדול בערב יום הכפורים כמבואר שם דף יח: היו משייעין אותו²⁴ ואומרים לו – אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין²⁵ – ואין כוונתם שהוא שלוחם להקרבת הקרבן, אלא לומר – אתה שלוחנו ושליח בי"ד באמירת שבועתך, ולא לפי מחשבה שבלבך אם באת להערים בקבלת השבועה, ולכן כל מה שתשבע יהיה על דעתינו²⁶.

ו. נראין הדברים שהעבד מקבל גיטו של חברו מיד רבו של חברו אבל לא מיד רבו שלו

כבר התבאר במסכת גיטין דף כג: שעבד ושפחה²⁷ נעשין שלוחין שגם הם בכלל הברית שנא' (דברים כט פסוק י) מחטב עצים עד שיאב מימיה וחייבין במצות כאשה.

לפיכך העבד²⁸ אף על פי שפסול להביא גט אשה, כיון שאינו שייך בגיטין ובקידושין. אבל גט שחרור מביא ומקבלו לחבירו מיד רבו – אדונו של חבירו, שזוכה הוא בגט לצורך חבירו וחבירו משתחרר בקבלתו שנעשה שלוחו.

²³ רמב"ם הלכות נדרים פרק ו הלכה ה

²⁴ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק א הלכה ז

²⁵ עיין בשו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קעו "והנ"ל בזה דלא לחנם האריכו לומר אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחינו ושליח ב"ד משייעים וכו', מה צורך לאורך הלז, אלא משום דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה ע"י בית דין כמ"ש תוס' יומא י"ב: ד"ה כה"ג כו', והצדוקים מודים שאין עבודת יה"כ כשרה אלא בכה"ג, ושלוחי ב"ד בשליחות מתנים עמו שאם ישנה דבר איננו שלוחם, פי' איננו כהן גדול נמצא העבודה פסולה, ומיהו בלא שבועה לא היו יכולים להתנות שאם ישנה דבר איננו כהן גדול, דמ"מ לדעתו לא יפסיד דאם יכנוס אחר שאינו צדוקי ויקטיר לפנים עבודתו פסולה לדעת הצדוקי ואם יכנוס הוא ויקטיר בחוץ ולא יהיה כהן גדול ג"כ עבודתו פסולה ואין הפסד, על כן השביעוהו על זה דעל מנן לא יעבור על השבועה, ולפע"ד תירוצו נכון ואמת הוא.

²⁶ מפרשי הרמב"ם שם

²⁷ רמב"ם שם הלכה ט, דרך אמונה שם פרק ד סוף הלכה א

²⁸ שו"ע ונו"כ יו"ד רסו נה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אבל אין מקבל עבור חבירו שאתו בעבדות אצל אדונו, מיד רבו של עצמו²⁹, שהרי ידו כיד רבו ולא יצא הגט מתחת רשות רבו, והאיך ישתחרר בו חבירו שהוא גם כן עבד של רבו, במה זכה בו.

ז. אין קנין לעבד בלא רבו

עבד כנעני³⁰ גופו קנוי לרבו, לפיכך אין קנין לעבד בלא רבו, שידיו כיד רבו בכל מקום שהוא, וכל מה שקנה העבד קנה רבו, בין שמצא מציאה או נתנו לו מתנה בין שנתנה לו האדון או אחר לא זכה בה אלא הכל לאדון בין גוף בין פירות.

ח. ואין קנין לאשה בלא בעלה

כבר התבאר במסכת כתובות דף עח. ודף עט. ונדריים דף פח. שכל הנכסים שבאו לאשה לאחר שנישאת, הרי הן "נכסי מלוג"³¹. שאינם עוברים לרשות הבעל אלא הם שייכים לאשה בלבד, אך דינם הוא שיש לבעל זכות לאכול הפירות³², ואינו רשאי לכלות הקרן, ועל הבעל לטפל בנכסים, אך אין הוא חייב בשמירת ערכם אם אינו מפסידם בכוונה. ואינו חייב באחריותו בין אם פחתו או מתו או נגנבו או נאבדו, וכן אם הותירו, ההפסד והריוח עליה³³, ואפילו אם פשע בהם ונאבדו פטור³⁴.

ובכלל זה נכסים שנפלו לה בירושה לאחר שנשאת, או שנתנו לה מתנה³⁵, או שחבלו בה אחרים.

²⁹ ש"ך שם ס"ק סה

³⁰ שו"ע ונו"כ יו"ד שם כב

³¹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז פה ז ולשון מלוג הוא כעין לשון מליגת הראש שתולשין השיער והראש נשאר, וכן בנכסי מלוג הבעל אוכל הפירות והקרן נשאר.

³² שו"ע שם וסעיף ז והוא תקנת חז"ל תמורת פרקונה שהייתהו לפדותה, ו האשה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות.

³³ שו"ע ונו"כ שם ב

³⁴ שו"ע שם וכן בחו"מ (סימן שמו סעיף מז), מפני שהיא עמו במלאכתו והוי פשיעה בבעלים (וכתב בנה"מ (שם סק"ו) דהא דלא נקט הטעם מפני שהוא כלוקח, משום שאפילו סלק עצמו מפירות ומירושה, דאז לא חשיב לוקח, אפ"ה פטור מטעם שאלה בבעלים, ועי' ח"מ (סימן קטו סק"כ) ובבי"ש (שם ס"ק כא), ובט"ז (סימן פה סק"ב), אבל אם הזיקן בידים חייב.

³⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז שם, וכן הוא בשו"ע חו"מ (סימן רמט סעיף יג), וכתב באה"ט (סק"ח) בשם המבי"ט דה"ה אם אחר נתחייב לתת לה מזונות, נעשה נכסי מלוג, ואינה רשאית למחול בלי רשות בעלה.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

לפיכך מי שחתנו³⁶ מודר הנאה ממנו, והוא רוצה לתת לבתו מעות שתהא נהנית מהם ותוציאם אותה בחפצים ותכשיטים, הרי קנוים הם לחתנו לפירותיהם, ואסור לו ליהנות מהם, והיאך יעשה באופן שלא יהיו נקנין לבעלה לפירותיהן ושלא יהנה הבעל ממתנתו, צריך שיאמר לה הרי המעות האלו נתונים ליך במתנה ובלבד³⁷ שלא יהא לבעליך רשות בהן, אלא יהיו למה שאת נותנת לתוך פיך או למה שתלבשי וכיוצא בזה.

וכשיאמר כן או כיוצא בזה, קונה היא המתנה לבדה לעשות בה מה שתרצה, ואין לבעלה רשות בזה. ואף על פי שחתנו נהנה מהם שזן את אשתו, כבר התבאר לעיל דף לח. שהמודר הנאה מחבירו זן את אשתו.

ודווקא כשרוצה לתת לה מעות או דבר אחר שאינו מין מזון צריך שיאמר כן, אבל אם נותן לה לה מיני מזונות אין צריך לומר לה כלום, מכיון שאין לבעל זכייה בהם³⁸.

ואשה נשואה³⁹ שנתן לה אחד מתנה, ואינו רוצה שיהיה לבעלה חלק בו עליו להתנות ולומר על מנת שאין לבעליך רשות בהן, אלא יהיו לדבר מסויים כגון למה שאת נותנת לתוך פיך או למה שתלבשי⁴⁰, והמעות הם שלה ואין הבעל אוכל פירות.

³⁶ שו"ע ונו"ב יו"ד רכב

³⁷ מדברי הפוסקים נראה דאירי בתנאי, וכן הזכירו הפוסקים בדבריהם לשון על מנת, ובמשנה דנקט ובלבד, צריך לומר דגם זה לשון תנאי כמו על מנת, ולא מצאתי דיני תנאי בלשון ובלבד, ועי' להלן מדברי הריטב"א דגם ע"מ אינו אלא לשון שיור ולא תנאי, ולא מצאתי מי שהעיר בזה, וצ"ע. פתחי חושן חלק ט פרק ח הערה קלא

³⁸ לבוש מ"ז וש"ך שם א

³⁹ שו"ע ונו"ב אבהע"ז פה ז ויא ויו"ד שם

⁴⁰ ובר"ן בסוגייתנו אליבא דרב בפירוש המשנה, אינו מועיל אלא כשאמר מה שאת נותנת לפיך, שער אותה שעה גם היא אינה זוכה וכשאוכלת אין הבעל יכול לזכות בהם, אבל מה שתלבשי ס"ל להר"ן דאינו מועיל, דכשלושת יכול הבעל לזכות בהם, ושאר הפוסקים לא חילקו כסברת הר"ן.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אולם אם יאמר על מנת שאין לבעלך רשות בה בלבד, או שאמר על מנת שתעשי בהם מה שתרצי⁴¹ אין תנאי זה מועיל לבטל קנין הבעל⁴², ולכו"ע⁴³ קנה הבעל, והרי זה כשאר נכסי מלוג. ולפיכך אם הוא מודר הנאה מהנותן אסור לה לקבל ממנו.

ואם אמר על מנת שאין לבעלך רשות בה ומה שתרצי עשי, י"א⁴⁴ שלא זכה הבעל, ומשום כך אם נדור הנאה מהנותן, מועיל תנאי זה שתוכל לקבל המתנה, וי"א⁴⁵ שזכה

⁴¹ מ"מ פ"ג מה' זכיה הל' יג – יד שהרמב"ם מפרש שבמה מה שתרצי עשי לחוד, א"נ ע"מ שאין לבעלך רשות לחוד, קנה יתהון בעל.

⁴² כתב הרא"ש בקידושין (קידושין פ"ק אות כט) שאין תנאי זה מועיל דהוי תנאי שאי אפשר לקיים, ובקרבן אורה הוסיף לבאר דהוי תנאי שסותר המעשה, והתנאי בטל והמעשה קיים, ועי' ברשב"א וריטב"א בקידושין (שם) שהטעם הוא משום דהוי כמתנה על מה שכתוב בתורה, וביאר הרשב"א ג"כ דהוי כסותר המעשה ואינו תנאי, ונראה כונתו דלא דמי למתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון שהתנאי קיים, שהרי המעשה יכול לחול בלא התנאי, וברישב"א כתב דכיון דיד אשה כיד בעלה ה"ז כנותן לבעלה, ואינו יכול לחלק ביניהם, דפשט הקנין לבעלה, עיין שם, דהוי כנותן ליד ימין בתנאי שיד שמאל לא יזכה בו, דלא מהני, והלבוש כתב דמיד כשאמר שנותן לה מתנה זכה בה הבעל, וכשאמר ע"מ שאין לבעל רשות הרי זה כעוקר המתנה מהבעל, ודבריו צ"ע לכאורה, שהרי בכל מתנה שיש בה תנאי נימא שמיד כשנתן זכה והתנאי בא להוציא, אלא ע"כ צ"ל דכל שאומר בבת אחת אין התנאי עוקר המתנה אלא מפרשו, ועי' כנה"ג (ח"מ סימן רז הנה"ט אות לב), ואבני מלואים (כאן) ובמחנ"א (ה' נדרים סימן כ וד' זכיה סימן יב ויג). ועיין חזו"א (אהע"ז סימן עג ס"ק יח).

⁴³ אמנם לשיטת הר"ן בסוגייתנו המבוארים להלן שפסק כשמואל דלא אמרינן יד אשה כיד בעלה, מועיל אף כשאמר ע"מ שאין לבעלך רשות לחוד, ודעת הר"ן לא הובא בשו"ע, ועי' שו"ת מהר"י אסאד (ח"ג סימן יא). ועי' שו"ת בנין עולם (או"ח סימן לו) שהעלה שהנותן בפורים לאיש ואשתו נחשבים כב' אביונים, ואף על פי שיד אשה כיד בעלה, מ"מ יש לה שמחה שעל ידה זכה בעלה, עיין שם.

⁴⁴ דעת הרמב"ם לפי מה שפירשו המ"מ, והט"ז יו"ד שם ב, והח"מ אבהע"ז שם כו שהלכה כשמואל, משום דפלוגתייהו בדיני ממונות, והלכה כשמואל בדיני (פ"ג מה' זכיה הל' יג – יד) וז"ל הרמב"ם נתן מתנה לאשה ע"מ שאין לבעלה רשות בה ולעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו קנה אדון וקנה הבעל, אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד והתנה עמהם הנותן בנופה של מתנה שתהי' לכך וכך, לא קנה האדון ולא קנה הבעל, כיצד הנותן מתנה לאשה ואמר לה הרי המעות הללו נתונים לך במתנה ע"מ שתלכשי בהם, או ע"מ שתשתי בהם ותעשי מה שתרצי בלא רשות הבעל, לא קנה הבעל, ע"כ, וכתב המ"מ שהרמב"ם מפרש דפליגי רב ושמואל בפירוש לשון המשנה, דרב סבר דוקא כשייחד לה מה לעשות, כגון מה שתאכלי או תלכשי וכיוצא בהם, אבל בלשון כולל שאמר מה שתרצי עשי קנה הבעל, ושמואל סבר אפילו לא ייחד לה דבר אלא אמר ע"מ שאין לבעלך רשות בהם אלא מה שתרצי עשי לא קנה הבעל. והר"ן בסוגייתנו מפרש דרב ס"ל דמתני' אתיא כר"מ דאמר יד אשה כיד בעלה, ולכן בעינן דוקא שיאמר לה ע"מ שאין לבעלך רשות בהם אלא מה שאת נותנת לפיך, דכיון שאין האשה זוכה בנכסים עד שתתן לפיה הרי באותה שעה אין הבעל יכול לזכות בה, אבל אם אמר אלא מה שאת מתכסה בהם וכיוצא בו לא מהני, וכן כשאמר מה שתרצי עשי לא מהני, דלא עדיף מע"מ שאין לבעלך רשות לחוד דלא מהני, ושמואל סבר דהלכה כרבנן דפליגי על ר"מ וס"ל דלא אמרינן יד אשה כיד בעלה, ולכן ס"ל דאפילו אמר מה שתרצי עשי לחוד או ע"מ שאין לבעלך רשות בהם לחוד נמי לא קנה הבעל, וכתב הר"ן דהלכה כשמואל, ועי' תויו"ט בנדרים (פרק יא משנה ח) ובקרבן אורה כאן.

אולם המשל"מ (שם) פירש בדעת הרמב"ם, שפסק דלא כשמואל, ואפשר שלזה נתכוין הכסף משנה (שם) במ"ש שדברי הרמב"ם תמוהים, שנראה שפסק כרב ולא כשמואל, ועי' במשל"מ ובלח"מ (שם) מ"ש על דברי הכ"מ.

⁴⁵ דעת הרא"ש (קידושין פ"ק אות כט) לפסוק כרב כיון דפלוגתייהו לענין נדרים שהוא איסור, וקיי"ל הלכה כרב באיסורי, וכתב הר"ן שכן דעת ר"ת והראב"ד. ומפרש הא דאמר רב ל"ש אלא דאמר לה מה שאת נותנת לפיך, דבזה פירש דמה שאמר תחילה המעות הללו נתונים לך במתנה, לא היתה כונתו מתנה לכל דבר אלא למה שפירש, ולכן אהני נמי מה שאמר ע"מ שאין לבעלך רשות בהם (ר"ל כיון שפירש המטרה שלשמה נתן לה, הרי רק לאותה מטרה נתן לה, וממילא מועיל מה שאמר ע"מ שאין לבעלך רשות בהם), אבל אם אמר לה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

בהם הבעל. ומשום כך אם נדור הנאה מהנותן, אין מועיל תנאי זה שתוכל לקבל המתנה ויש לחוש לדעה זו לענין נדרים⁴⁶.

אשה הרוצה לברך על לולב (לנוהגות לברך על מ"ע שהזמ"ג⁴⁷) ביום הראשון של סוכות, צריכה שיקנה לה בעלה⁴⁸, או שיקנה לה אחר ויאמר הרי לולב זה לך על מנת שתצאי בו ושאינ לבעלך רשות בו, אבל אם יאמר רק על מנת שאין לבעלך רשות בו או יאמר רק על מנת לצאת בו, אינה יכול לברך שיש לחשוש שיד אשה כיד בעלה, וא"כ אינו שלה⁴⁹, ובלולב צריכים "לכם"⁵⁰. וכן לא תוכל לברך על של קהל⁵¹.

**ט. דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שאין לרובך
רשות בו ... דקני עבד וקני רביה ... דאקני ליה אחר
מנה ואמר ליה על מנת שתצא בו לחירות... לדידיה נמי
הא לא קא מקני ליה**

מה שתרצי עשי (והרי לא הגביל לה מה לעשות במעות, והוי מתנה לכל דבר), אינו יכול להתנות שלא יהא לבעלה רשות בהם, כיון דנתן לה מתנה זכתה, ומה שאמר לה ע"מ שאין לבעלך רשות לאו כלום הוא, ⁴⁶ בשו"ע יו"ד (שם) הביא דעת הרא"ש בשם ויש מי שאומר, וכתב הב"ח שלענין נדרים הביא דיעה זו להחמיר, אבל באהע"ז דאייירי בדיני ממונות הממע"ה, ואין הבעל זוכה. ש"ך יו"ד שם ג, והריב"ש הכריע כדברי הפוסקים כשמואל ע"ש בסימן רמ"ו ואני תמה על הכרעה זו נגד רבותינו בעלי התוספות והסכימו עמהם הרא"ש ומהר"ם וראב"ה והראב"ד ובפרט אם הבעל מוחזק. ח"מ אבהע"ז שם כו, ס תפס הבעל נראה די"ל קים לי כשיטת ר"ת והראב"ד. ב"ש שם כג

⁴⁷ עיין שו"ת יבי"א ח"א מ ומב

⁴⁸ דבזה קנתה לגמרי כיון שהוא בזה אינו אוכל פירות כדאמרינן בב"ב, וכן פסק ג"כ באה"ע (סי' פ"ה ס"ז). וכן בכתב לה הבעל דין ודברים אין לי בנכסיו ובפירותיהן.

⁴⁹ עיין ערוך השולחן אורח חיים סימן תרנז סעיף ג "ויש לי להסתפק הא דקיי"ל דביום ראשון אין אדם יוצא חובתו בלולבו של חבירו וצריך להקנות לו באופן שיתבאר בסי' הבא אם זהו ג"כ באב ובניו הגדולים וחתניו הסמוכים על שולחנו דג"כ צריך כל אחד מדינא לולב בפ"ע או דילמא כיון דמצינו בכמה דינים דכשסמוכים על שולחנו במילים לאביהם וא"כ יכולים כולם לצאת בלולב אחד וקרינא בהו לכם משלכם וכן נלע"ד עיקר ומ"מ יש להתיישב בזה". וכאורה ה"ה לגבי אשתו אולם זה אינו דאב והסמוכים אפשר הם כשותפים אבל אשה אינה שותפה שאין לה משלה כלום אלא הרי הוא של בעלה. (ומזה צ"ע"ג על מש"כ בפסקי תשובות תרנח ה עייש, ועיי"ש עוד תרנח ה הערה 10 שלא דק וכתב דמהני על מנת שאין לבעלה רשות בה, והא ודאי לא מהני לכו"ע כמו שנתבאר, אלא צריך שייחד לצאת כמבואר להדיא בבכור"י שם)

⁵⁰ ביבורי יעקב סימן תרנז ס"ק ה, ואם יאמר מה שתרצי תעשי תליא בפלוגתא דלעיל ולכאורה יש להחמיר שלא תברך דסב"ל

⁵¹ אף שהאנשים מברכים על של קהל כמבואר סי' תרנ"ה, דמסתמא כן כוונתם כשיטול כל אחד יהיה שלו, מ"מ גבי אשה לא מהני זה שהרי צריכה לקבל המתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בו וע"מ לצאת, וזה ודאי אין כוונת קהל הקונים. ולכן אין לה תקנה לברך על של קהל אלא אם בעלה יתן אותו לה במתנה, כיון שבשעת נטילה הוא שלו יכול ליתן במתנה לאשתו, אבל בלא"ה כשתברך על לולב ביום ראשון הוי ברכה לבטלה. שם.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אין קנין לעבד בלא רבו⁵², שידיו כיד רבו בכל מקום שהוא, וכל מה שקנה העבד קנה רבו, אפילו אמר לו הנותן אני נותן לך על מנת שאין לרבך רשות בהם אינו כלום, אלא אם כן יאמר לו אני נותן לך על מנת שתצא בו לחירות, כלומר על מנת שתפדה עצמך במעות אלו שהרי העבד יוצא בפדיון כסף כמו שהתבאר⁵³.

אם נתנו אחרים מעות לעבד ע"מ שלא יהא לאדון רשות בהן, אלא שיהא הוא אוכל ולובש בהן לא זכה האדון. וכן י"א⁵⁴ שאם אמר לעבד ע"מ שאין לרבך רשות בו ומה שתמצא תעשה בו, יעשה בו מה שירצה.

⁵² שו"ע ונ"כ יו"ד רסז כב

⁵³ לפיכך כשיאמר לו כן על מנת שתצא בו לחירות, הרי לדידיה גופיה לא קא מקני ליה גוף המתנה אלא על מנת שיצא בו לחירות, וכיון שהעבד לא קנה המתנה האיך יקנה רבו, וכשנוטלה רבו יוצא בה לחירות שהרי הנותן לו הקנה לו על תנאי זה. לאפוקי כשאומר ע"מ שאין לרבך רשות בו כיון דאקני ליה תחלה ואמר ליה על מנת שאין לרבך בו' משמע ישהה גביה ותו לא מהני ע"מ שאין לרבך רשות בו וכאילו לא דבר כלום דכיון דידע דיד עבד כיד רבו ודאי לשם מתנה איכוין. ש"ך שם לט

⁵⁴ דהא לעבד ג"כ לא נתנו מיד כ"א לאותו עת שהוא רוצה לעשות בו. ש"ך שם לט